

Μαξιμιλιανού Ντάτσιο

Τειρεβδίας

* ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ *

Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΟΥ ΤΖΑΝΕ

Οι τακτικοί αναγνώσται της «Πινακοθήκης» θὰ ἐνθυμούνται ὅτι ἐν τῷ τρίτῳ ἔτει ἐδημοσιεύσαμεν σημεῖωμα περὶ Βυζαντιανῆς τέχνης ἐν Ζακύνθῳ καὶ ἐν σελίδι 132 ἐγράφομεν ὅτι ἐν Ζακύνθῳ ὑπάρχει ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Φανερωμένης ὡραία Παναγία φέρονσα τὸ ὄνομα ἡ Ἀμόλυντος γραφεῖσα ὑπὸ τοῦ κρητὸς Ἑμμανουὴλ Τζάνε τῷ 1641. Ἐγράφομεν συγχρόνως ὅτι ὁμοιάζει πρὸς τὴν βρεφοκρατοῦσαν Παναγίαν τὴν ἐν Ρώμῃ σωζομένην εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Ἀλφόνσου, ἣτις φημίζεται ὡς θαυματουργὸς καὶ φέρει τὸ ὄνομα S. Maria del Perpetuo Soccorso, δηλὰ δὴ Παναγία τῆς διηνεκοῦς βοήθειας. Συγχρόνως δὲ ἐλέγομεν ὅτι ἡ ἐν Ζακύνθῳ Παναγία ἵσως νὰ εἶνε πρωτότυπος καὶ τότε θὰ ἐξημεγίστην ἁξίαν.

Τώρα εἴμεθα πεπεισμένοι ὅτι οὔτε ἡ Παναγία τοῦ Τζάνε, οὔτε ἡ ἐν Ρώμῃ εἶναι πρωτότυποι.

Ὁ κ. Σπυρίδων Λάμπρος ἐν τῷ Νέφ Ἑλληνισμῶν νήμονι (ἔτος Ε'. σελ. 270 κ. ε. καὶ ἔτος ΣΤ', σελ. 215) ἐδημοσίευσε τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας τοῦ κρητὸς Ἀνδρέου Ρίζου τὴν εὐριστομένην ἐν τῷ Μουσείῳ Uffizi ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ ἣτις εἶναι ὁμοιοτάτη πρὸς τὴν τοῦ Τζάνε, ὡς καὶ ἡ ἐν Ρώμῃ Παναγία ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Ἀλφόνσου εἶναι ἐπίσης ἐκ Κρήτης μετενεχθεῖσα εἰς Ρώμην τῷ 1499, ὀνομάζεται δὲ Παναγία ἡ Καρδιώτισσα. Ἐπίσης ποιεῖται γνωστὸν ὅτι ἐν τῇ Πινακοθήκῃ τῆς Νεαπόλεως σώζεται ὁμοία Παναγία καὶ δύο ἕτεραι ἐν τῇ τῆς Πάλλμας καὶ μία ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Γάλλου Artaud, ἀλλὰ πασῶν ἡ δημοφιλεστέρα εἶναι ἡ τῆς Ρώμης ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγ. Ἀλφόνσου.

Τὰ ἀντίγραφα τὰ σωζόμενα ἐν Ζακύνθῳ ἀγνοοῦνται, ὡς φαίνεται.

Τούτων τὸ ὡραιότερον εἶναι τὸ τοῦ Τζάνε.

Ἡ Παναγία αὕτη τοῦ Τζάνε φέρει τὴν ἐπιγραφὴν ἀριστερόθεν οὕτω πως.

«Ὁ τὸ χαῖρε πρὶν τῇ πανάγῃ μηνύσας τὰ σύμβολα νῦν τοῦ πάθους προδείκνυ. Χριστὸς δὲ θνητὴν σάρκα ἐνδεδυμένος πότμον δεδοικὼς δειλιᾷ ταῦτα » βλέπων».

Μετά τὴν ἄλωσιν τῆς Κρήτης, ὡς γνωστὸν, κατέφυγον εἰς Ζακύνθον πολλοὶ Κρήτες, ἐν οἷς καὶ καλλιτέχναι. Τότε ἔφερον ἐν Ζακύνθῳ καὶ ἱερὰ σκευὴ τῆς ἐν Κρήτῃ ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Μηνᾶ, τῆς συντεχνίας τῶν ἐκεῖ βουτοποιῶν καὶ ἀφιερώθησαν ὑπὸ τῶν Κρητῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν ἁγίων Τροσεράκοντα. Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ταύτῃ σώζεται ἀκόμη ὁμοία Παναγία, εἰς ἣν μετὰ πολλὰ ἔτη, τῷ 1803, ἔθεσαν ἀργυρᾶν ἔνδυσιν, ἐπὶ τῇ ὁποίας ὁ τεχνίτης ἔγραψε: 1803 Γεόργιος Ἀρβανιτόπουλος ὁ ἐπισθίμον (sic).

Ἡ ἐπιγραφὴ ἔχη μικρὰς παραλλαγὰς, διὸ τὴν δημοσιεύομεν:

«Ὁ τὸ χαῖρε τῇ Παναγοράντῃ μηνύσας τὰ σύμβολα » τοῦ πάθους προδεικνύει Χριστὸς δὲ θνητὴν σάρκα » ἐνδεδυμένος πότμον δεδοικὼς δειλιᾷ ταῦτα βλέπων.»

Καθ' ἅπασαν τὴν νήσον Ζακύνθον εἶδομεν ἀντιγραφα τῆς Παναγίας ταύτης, ἀτινα ἐγείναν ἀπὸ Κρήτας ἀγιογράφους πρῶτα καὶ ἔπειτα ἀπὸ τοὺς Ζακυνθίους. Ἡ εὐλάβεια αὕτη τῶν Κρητῶν μαρτυρεῖ ὅτι ὁ τύπος οὗτος θὰ ἦτο προσφιλέας καὶ θαυματουργὸς ἐν Κρήτῃ, διὸ τὸν προστίμων καὶ διέδιδον ἐν Ζακύνθῳ.

Νὰ εἶναι ὁ Ἀνδρέας Ρίζος ὁ ποιήσας τὸ πρῶτον